

KLP-fondene

RAPPORT OM ANSVARLIGE INVESTERINGER

2020

Kjære leser

2020 har vært et år som aldri vil gå i glemmeboken. Da pandemien traff oss ble hverdagen slik vi kjenner den snudd på hodet. For oss, som forvalter våre kunders pensjons- og sparepenger, ble det et ekstremt fokus på å opprettholde en stabil og sikker drift, håndtere markedsuren på best mulig måte og å sikre ivaretagelse av smittevern.

Flesteparten av våre ansatte ble sendt på hjemmekontor, alle avdelinger ble delt opp i kohorter. De få som eventuelt var innom kontoret ble sirlig loggført for et eventuelt behov for smittesporing. Likevel har vi levert god avkastning på våre produkter og vi har gjennomført det operasjonelle på en god måte i en krevende situasjon.

Innenfor ansvarlige investeringer og bærekraft ble planlagte reiser og tilhørende dialoger med selskaper kansellert. Heldigvis ble hele verden tvunget over på digitale møteplasser. For samtidig som pandemien kansellerte mange planer, frigjorde den også plass i kalendere. På den måten har vi i år satt rekord i antall selskapsdialoger.

Gjennom året har nærmere 350 selskaper blitt fulgt opp innenfor mange ulike tema og saker. Vi har også sett mange eksempler på positive resultater av vårt arbeid. Flere selskaper har styrket sitt arbeide på svake områder noe som resulterte i bedre vurderinger av selskapenes klima- og bærekraftsprestasjoner. Særlig ser vi stadig eksempler på at selskaper høyner sine klima-ambisjoner. Det er gledelig og svært viktig. For i et år da verden nærmest stoppet helt opp, har verdens utslipp falt med ca 7 prosent. Det er i størrelsesorden den reduksjonen vi trenger årlig om vi skal hindre alvorlig global oppvarming. Dette å jobbe for at selskaper vi er investert i setter seg ambisiøse klimamål, vil derfor være et viktig fokus i eierdialogen også fremover.

På fondsnivå har vi et mål om at våre tradisjonelle indeksfond skal ha bedre klimaavtrykk og bærekraftsrating enn indeksen fondene følger. For våre Mer Samfunnsansvar porteføljer er målsettingen at klimaavtrykk og bærekraftsrating skal være vesentlig bedre. Resultatet gjennom året har vært at 60 prosent av porteføljene innfrir målene.

Flere saker fra mediebildet har også preget vårt arbeid. Equinor's nedskrivninger, tap og utfordringer i USA, Hydro's klimamål, Yara's virksomhet i Hviterussland, avskogingsrisiko i Brasil, menneskerettighetsbrudd i Xinjiang-provinsen i Kina og menneske- og arbeidstakerrettigheter i lys av corona.

Vi tar nå fatt på 2021 med flere lyspunkter. Vaksiner er godkjent og vaksiner i full gang. USA får ny President og Brexit er avklart. Forståelsen begynner å synke inn om hvilke dramatiske og fundamentale endringer som må til for at vi skal hindre alvorlig global oppvarming. Bærekraft og ansvarlig forvaltning blir et lovkrav i EU, noe som vil utvikle kapitalmarkedet positivt. Det vil bli mer ansvarlig. Og vi ser en sterk sparetrend blant folk. Det spares mer generelt, kvinner sparer mer og vi ser et større fokus på bærekraft blant våre kunder, både fra det institusjonelle markedet og fra privatmarkedet. Dette gleder oss. Derfor er vi forsiktig optimistiske for 2021. Selv om dette året også vil bli preget av korona og vanskelig konsekvenser av pandemien for mange, går vi sakte, men sikkert lysere tider i møte.

Med ønske om ansvarlig sparing, pensjonsforvaltning og avkastning,

Hilsen Håvard

Håvard Gulbrandsen,
Administrerende direktør i KLP Kapitalforvaltning AS

Innhold

Kjære leser.....	3
KLP-fondene.....	4
2020 i korte trekk.....	6
Hvordan være en ansvarlig investor?.....	8
Nye retningslinjer om aktsomhet.....	10
KLPs eierforventninger.....	12
Fire nye svanemerkede fond.....	14
Hvordan påvirket korona markedet og finansiell avkastning?	16
Hvordan påvirker korona sårbare migrantarbeidere?	18
Hvordan påvirker koronapandemien ESG-risiko i investeringene?	20
Samarbeid med academia om en guide til ESG i verdivurdering	21
EUs handlingsplan for bærekraftig finans – hva skjer i 2021?	22
Skraping av skip og rigger.....	24
Skatt er samfunnsansvar i kroner og øre	26
KLP vil hindre aggressiv markedsføring av morsmelkerstatning.....	28
Regnskogen er fortsatt truet	30
Utelukkelse og inkludering.....	32
Karbonavtrykk for fond	34
Vi stemmer på generalforsamlinger.....	35

KLP-fondene

KLP Kapitalforvaltning AS er et av Norges største kapitalforvaltningsselskaper, og Norges ledende indeksforvalter. Selskapet forvalter rundt 600 milliarder kroner for virksomheter i KLP-konsernet og eksterne kunder.

Selskapet forvalter 55 norskregistrerte verdipapirfond (KLP-fondene) fordelt på 25 indekxnære aksjefond, fire faktorfond, ni svanemerkede fond, et aktivt aksjefond, ti rentefond, åtte fondspakker (hvorav fire svanemerkede) og to spesialfond. Selskapet har stort fokus på automatiserte operasjonelle prosesser og effektiv drift slik at selskapet klarer å levere forvaltningsløsninger til konkurransedyktige priser.

Styret i KLP Kapitalforvaltning og i KLP har etablert retningslinjer for KLP og KLP-fondene (KLP) som ansvarlig investor og eier. KLP Kapitalforvaltning er ansvarlig for å utøve strategien og ivareta KLP-konsernets ambisjoner om å være en ledende aktør på området.

KLPs investeringer har et langsiktig perspektiv. Målet er å få best mulig avkastning på pensjons- og sparepengene. For at

verdien av investeringene skal øke over tid, må den underliggende økonomiske aktiviteten være ansvarlig og bærekraftig.

KLPs arbeid med ansvarlige investeringer er forankret i FNs klima- og bærekraftsmål. Disse er vedtatt for å sikre trygge og velfungerende samfunn og bidrar til bærekraftig utvikling. Målene oppsummerer de viktigste utfordringene verden står overfor, og gir konkrete mål som stater, næringsliv, akademia og sivilsamfunn må samarbeide om for å sikre en bærekraftig utvikling.

I Årsrapport KLP-fondene finner du informasjon om alle KLP-fondene, inkludert verdipapirene fondet investerer i. Rapporten finner du på nettsiden www.klp.no

Arbeidet med bærekraftige investeringer har langt historikk og har vært sentralt for KLP-fondene siden oppstarten av virksomheten. Ved etableringen av det første global aksjeindeksfondet på tidligere 2000-tallet ble det besluttet at fondet skulle følge etiske retningslinjer og utelukke selskaper som brøt med kriteriene i FNs Global Compact. Siden da har arbeidet utviklet seg betydelig og er i dag fullt integrert i selskapets strategi og mål, samt i alle virksomhetsområder.

Styret har det overordnede ansvaret. Det vedtar retningslinjer, strategi og mål for selskapet. Det operasjonaliseres i organisasjonen og får konsekvenser for forvaltning av porteføljer, risiko- og avkastningsstyring, måling og rapportering,

Ann-Elisabeth Tunli Moe er leder for fond i KLP Kapitalforvaltning. Spørsmål om fondene kan sendes til Ann-Elisabeth.Tunli.Moe@klp.no

overvåking av investeringsrammer og etterlevelse, salg av fond og oppfølging av kunder. Derfor er samtlige avdelinger engasjert for bidra til at selskapet når målet om å være et ledende forvaltningsmiljø på ansvarlige og bærekraftig investeringer. I tillegg har selskapet et engasjert team av ESG-eksperter som aktivt følger opp selskaper og saker på bærekraft og som har ansvaret for å operasjonalisere retningslinjer, strategi og mål, samt og hele tiden videreutvikle dette.

Har du spørsmål om KLP-fondene, rapporten eller KLPs arbeid med ansvarlige investeringer vil vi gjerne høre fra deg. Nedenfor er vår kontaktinformasjon.

Jeanett Bergan er leder for ansvarlige investeringer i KLP Kapitalforvaltning. Spørsmål om rapporten eller KLPs arbeid med ansvarlige investeringer kan sendes til Jeanett.Bergan@klp.no

Marte Siri Storaker er senioranalytiker i KLP Kapitalforvaltning. Spørsmål om rapporten eller KLPs arbeid med ansvarlige investeringer kan sendes til Marte.Siri.Storaker@klp.no

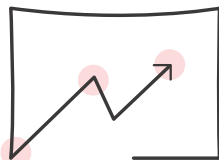

Kiran Aziz er senioranalytiker i KLP Kapitalforvaltning. Spørsmål om rapporten eller KLPs arbeid med ansvarlige investeringer kan sendes til Kiran.Aziz@klp.no

2020 i korte trekk

Forvalter totalt **55** fond

Forvalter **25** indeksfond

Forvalter **9**
Svanemerkede fond

8164

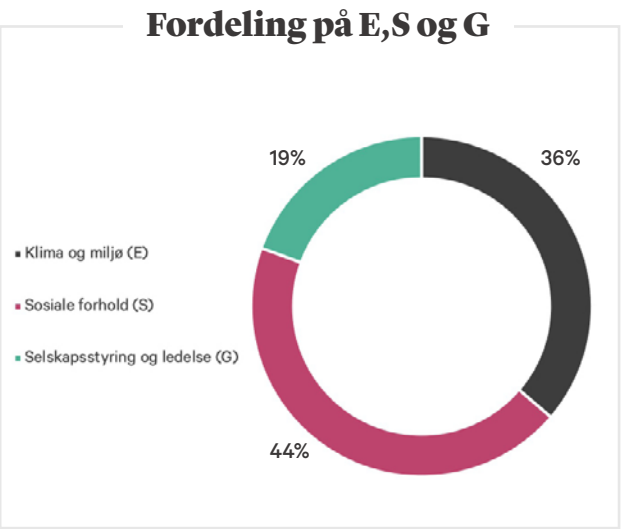
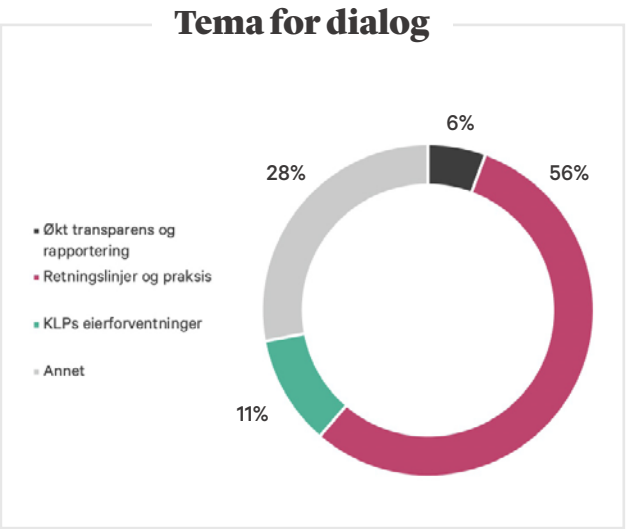
Deltatt på 7000
generalforsamlinger

96%

Andelen av
generalforsamlinger
KLP deltok på

362

selskapsoppfølginger

Hvilke selskaper vi har vært i dialog med og om hva kan du lese på klp.no

593
utelukkede
selskap

32
nye utelukkelse

4
inkluderinger

48
registrerte selskaps-
forbedringer

62%
av alle fond er innenfor
målsettingen på klima
og ESG

**aktsomhets-
baserte uttrekk**
Etablert nytt punkt i
retningslinjene

VÅRE FOND FINANSIERTE MINDRE AV VERDENS UTSLIPP:

62%

lavere utslipp i KLP AksjeGlobal
Mer Samfunnsansvar enn
markedet fondet følger

72%

lavere utslipp i KLP Obligasjon-
Global Mer Samfunnsansvar enn
markedet fondet følger

Hvordan være en ansvarlig investor?

Vårt fremste ansvar er å sikre en langsiktig verdiskaping for våre eiere og kunder. KLP-fondene forvalter rundt 600 milliarder kroner, som er investert i over 10 000 selskaper i 70 land.

Selv om vi er bredt investert og ofte en liten eier i selskaper bruker vi aktivt flere virkemidler for å påvirke selskaper til bærekraftig utvikling og verdiskaping.

AKTIV EIER

Målet for KLP er å være en pådriver for en bærekraftig forretningsdrift i tråd med internasjonale normer og kundenes forventninger til oss som forvalter. Derfor er vi ofte i dialog med selskaper i porteføljen, og bidrar inn i flere prosjekter som fører til dialog eller engasjement i selskaper. Dialogen har som mål å fremme en langsiktig og ansvarlig verdiskaping i fondene.

LES MER OM KLPS ARBEID

I denne rapporten kan du lese om flere aktuelle saker som har vært sentrale for vår dialog med selskaper i 2020.

- Hvordan påvirker Korona sårbare migrantarbeidere [side 18](#)
- Skraping av skip og rigger [side 24](#)
- Skatt er samfunnsansvar i kroner og øre [side 26](#)
- KLP vil hindre aggressiv markedsføring av morsmelkerstatning [side 28](#)
- Regnskogen er fortsatt truet [side 30](#)

Som eier i selskaper kan vi også påvirke selskaper ved å stemme for eierrettighetene (fondenes aksjer) på generalforsamlingen. Gjennom en analytisk, systematisk og ansvarlig stemmegivning bidrar vi til god eierstyring og selskapsledelse i de selskaper KLP er eier. I 2020 stemte KLP på 96% av selskapenes generalforsamlinger.

- Les om KLPs stemmegivning [side 35](#)

SLIK ER KLP EN ANSVARLIG INVESTOR

Denne modellen viser hvordan KLPs arbeider med ansvarlige investeringer er bygget opp omkring tre sentrale virkemidler, strenge uttrekkskriterier og FNs bærekraftsmål som underbygger og er sentrale for alt vi gjør.

Uttrekk

av produkt og adferd

Menneske-rettigheter

Rettigheter i krig og konflikt

Arbeidstaker-rettigheter

Miljø- og klima-skadelig virksomhet

Korrupsjon

Andre etiske normer

Investeringer

som tar mer samfunnsansvar

Pornografi

Pengespill

Kull og oljesand

Våpen

Tobakk

Alkohol

UTREKK

Vi vil ikke oppnå finansiell avkastning for enhver pris. Ekskludering er en siste utvei hvis et selskap ikke viser evne til endring og forbedringer. Eksklusjonskriteriene er knyttet til grove eller systematiske brudd på anerkjente internasjonale normer, som FN-konvensjoner om menneskerettigheter, miljøvern, arbeidstakerrettigheter og korrupsjon.

KLP er åpne om hvilke selskaper som utelukkes fra fondene og hvorfor de utelukkes. Beslutningen om å offentliggjøre begrunnelsen for ekskluderingene handler om å bidra til mer kunnskap og oppmerksomhet om kritikkverdige forhold. Dette mener vi gir større påvirkningskraft og har en disiplinerende effekt også til andre selskap. Det gir informasjon til andre investorer slik at de kan vurdere hvorvidt forholdene er brudd på deres retningslinjer for investeringer. Målet er at arbeidet med ekskluderinger skaper ringvirkninger utover påvirkningen på det enkelte selskap som blir ekskludert.

KLP investerer ikke i selskaper som produserer våpen som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper (kjernevåpen, landminer og klasebomber) eller i selskaper med mer enn 5% inntekt fra kull, oljesand, tobakk, alkohol, pengespill eller pornografi.

INVESTERINGER SOM GJØR MER

KLP Mer Samfunnsansvar er en familie med ni svanemerkede fond; tre aksjefond, to rentefond og fire fondspakker. Med de svanemerkede fondene kan du være trygg på at pengene er investert i selskaper som blir rangert høyt på samfunnsansvar, og holdes ute av blant annet fossil energi, våpen og tobakk. Kriteriene fondene skal følge ligger offentlig tilgjengelig, det gjør også listen over hvilke selskaper fondene er investert i og hvilke selskaper fondene utelukker. Slik skal det være enkelt å finne ut hvilke kriterier fondene forvaltes etter og hva fondene er investert i.

- Les mer om hvordan korona påvirker markedet og finansiell avkastning [side 16](#)

INTERNASJONALE NORMER

Vårt arbeid bygger på internasjonalt anerkjente prinsipper. Gjennom vårt medlemskap i *FNs Global Compact* har vi forpliktet oss til å:

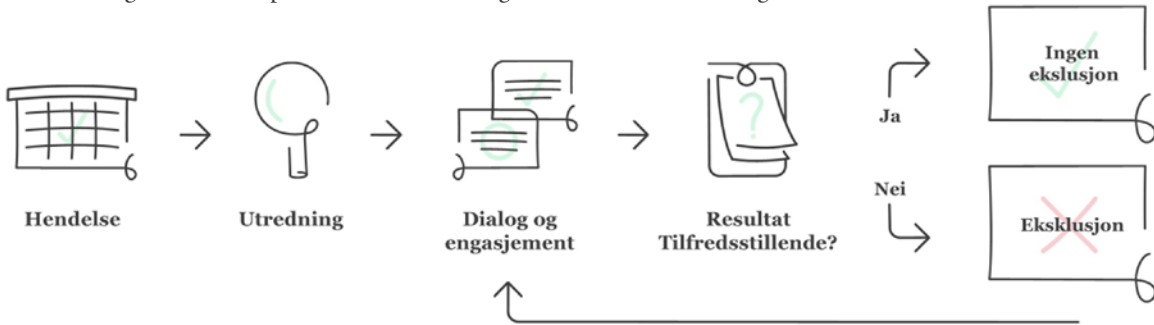
- Støtte menneskerettighetene og sikre at selskapet ikke medvirker til brudd.
- Anerkjenne internasjonale arbeidstakerrettigheter, deriblant retten til fagforeningsfrihet og kollektive forhandlinger, avskaffelse av tvangsarbeid, barnearbeid og diskriminering.
- Støtte ”føre var”-prinsippet i miljøspørsmål og ta initiativ til å fremme miljøansvar.
- Bekjempe all form for korrupsjon.

OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, FNs klima og bærekraftsmål er også viktige normer vi forholder oss til. KLP har undertegnet *FNs prinsipper for ansvarlige investeringer* (UNPRI) og dermed sagt at vi blant annet skal implementere miljø-, sosiale og selskapsstyringstemaer i våre investeringsanalyser og beslutningsprosesser.

“Vårt fremste ansvar er å sikre en langsiktig verdiskaping for våre eiere og kunder.”

HVORDAN VI JOBBER MED EKSKLUDERINGER OG INKLUDERINGER

Selskapene i KLPs investeringsunivers overvåkes kontinuerlig for brudd på våre etiske retningslinjer. Alle saker følger en bestemt prosess før en beslutning om eventuell ekskludering blir tatt:

Nye retningslinjer om aktsomhet

Det stilles stadig høyere forventninger til ansvarlig forvaltning av kapital. Samtidig utvikles verdens kapitalmarkeder og gjør det mulig å investere effektivt i nye markeder. Bærekraftsrisikoen øker betydelig ved investeringer i noen av disse markedene. Det må vi håndtere, samtidig som vi etterlever de forventninger som stilles til oss som forvalter av pensjon- og sparepenger.

Våren 2019 ble Saudi-Arabia inkludert i MSCIs indeks for fremvoksende markeder. På bakgrunn av debatt i Norge rundt Staten Pensjonsfond Utlands investeringer i Saudi-Arabia, omdømme- og menneskerettighetsrisiko valgte KLP-fondene å avvente investeringer i påvente av grundigere analyser og avklaringer. Høsten 2019 jobbet vi med å analysere risiko og selskaper. Det ble også jobbet med å utvikle retningslinjer og rammeverk for investeringene til markeder med høy risiko for menneskerettighetsbrudd.

INTERNASJONALE FORVENTNINGER

FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, samt OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper retter forventninger til aktsomhet. OECD har utarbeidet en sektor anbefaling for hvordan institusjonelle investorer i praksis forventes å jobbe. Investorene anses ikke å ha ansvar for brudd som selskaper i porteføljen gjør seg skyldig i, men investorer har et ansvar for å gjøre en aktsomhetsvurdering i investeringsprosessen – og bruke de virkemidler de har til å påvirke.

Som et resultat av dette vedtok KLP-fondene å endre retningslinjer for investeringsvirksomheten til å inkludere et nytt kriterie om aktsomhetsbaserte uttrekk. Vedtakets ordlyd sier at *KLP skal gjøre aktsomhetsvurderinger i investeringene og kan beslutte aktsomhetsbaserte uttrekk av selskaper dersom det foreligger en uakseptabel risiko for å medvirke til brudd på KLPs retningslinjer basert på en kombinasjon av land-, bransje- og selskapsrisiko.*

Kriteriet er bygget omkring tre sentrale risikoforhold der kombinasjonen av disse gjør at risiko for medvirkning til brudd på retningslinjene kan være uakseptabel høy.

RAMMEVERK FOR RISIKOSTYRING OG AKTSOMHET

Rammeverk for risikostyring og aktsomhet i investeringer har en tredimensjonal inngang. Samtidig er det bygget på de retningslinjer og virkemidler KLP allerede har etablert og implementert. Tanken er at rammeverket skal anvendes forut for nye investeringer og i oppfølging av eksisterende investeringer.

Det er tre forhold og kombinasjoner av disse som gjør at risiko for medvirkning til brudd gjennom investeringer kan være høy:

1. **Landrisiko** - det landet der investering og/eller virksomhet er
2. **Industririsiko** - den sektoren og/eller produktet investeringen omfatter
3. **Selskapsrisiko** - det aktuelle selskapets virksomhetsstyring.

Det er mulig å gjøre gode og ansvarlige investeringer i selskaper også i høyrisikoland og i høyrisikobransjer. Risiko vil i de fleste tilfeller reduseres ved ansvarlig virksomhetsstyring. Derimot kan det også være forhold ved selskapet som øker risikoen for brudd, som for eksempel eierstruktur. Dersom forholdene er så alvorlige at selv ansvarlig virksomhetsstyring ikke er tilstrekkelig for å redusere risiko, vil dette medføre en anbefaling om uttrekk. Begrunnelsen vil alltid søke å knytte selskaper til brudd (slik det gjøres i dag), men vil også kunne begrunnes under en samlet vurdering av høy risiko.

I KLPs gjeldende praksis for ekskluderinger er bevisbyrden for uttrekk tillagt KLP. Ved en dokumentert høy risiko er det nå motsatt. Det aktuelle selskap må kunne forvise KLP om at det har retningslinjer og kontroller som sikrer en forsvarlig og akseptabel risiko. Dette er et viktig prinsipp, da den høye risiko i flere markeder kommer som følge av manglende ytringsfrihet, svak regulering og håndhevelse, samt et fravær av et kontrollerende sivilsamfunn og uavhengig media.

KLP vil praktisere åpenhet om aktsomhetsbaserte uttrekk ettersom åpenhet bidrar til meningsutveksling, økt bevissthet, økt kvalitet i prosesser og beslutninger, samt større effekt og påvirkning. KLP jobber nå konkret med å benytte rammeverket i vurderingen av eventuelle investeringer i saudiarabiske selskaper og vil konkludere på dette i løpet av 2021. Les mer om KLPs reise til Saudi-Arabia i årsrapporten for ansvarlige investeringer for 2019.

NYTT PUNKT OM AKTSOMHETSBASERTE UTTREKK

KLP-fondene skal gjøre aktsomhetsvurderinger i investeringene og kan beslutte aktsomhetsbaserte uttrekk av selskaper dersom det foreligger en uakseptabel risiko for å medvirke til brudd på KLP-fondenes retningslinjer basert på en kombinasjon av land-, bransje- og selskapsrisiko.

KLP

Retningslinje for KLP-fondene som ansvarlig investor

15.05.2020

FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, samt OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper retter forventninger til aktsomhet. KLP har derfor oppdatert retningslinjene med et nytt kriterie for aktsomhetsbaserte uttrekk.

KLPs eierforventninger

KLPs investeringer har et langsiktig perspektiv. Målet er å få best mulig avkastning på pensjons- og sparepengene. For at verdien av investeringene skal øke over tid, må den underliggende økonomiske aktiviteten i selskapene være ansvarlig og bærekraftig.

KLP-fondene fikk etisk filtrering av porteføljen som en del av produktet fra 2002. KLP -fondenes forvaltningskapital investert i selskaper har i denne perioden økt fra ca. 1 milliard kroner til 220 milliarder kroner. Fondstilbudet har økt fra et fåtall fond til 55 fond i dag, og antallet selskaper fondene er investert i fra noen hundre til nærmere 10.000. Fondenes rolle som ansvarlig investor og eier har også utviklet seg betydelig, både virkemiddelbruk som uttrekk, eierskapsutøvelse og positiv utvelgelse. Men også fondets rolle i kraft av åpenhet, størrelse og tydelig kommunikasjon. Gjennom aktiv overvåking av investeringene, oppfølging av risiko, selskaper, kontroversielle saker og bærekraftsrapportering, har vi gjennom årene samlet betydelig erfaring og innsikt. Mange selskaper etterspør fondenes forventninger som eier. I 2020 ble det derfor utarbeidet et overordnet forventningsdokument for KLP-fondene som eier.

- KLP-fondenes eierforventninger brukes for å fremme ansvarlig virksomhetsstyring og bærekraftig verdiskaping i selskaper. De benyttes som utgangspunkt for dialog med selskaper og definerer de sentrale risiko- og mulighetsområder vi er opptatt av som investor og eier, sier Kiran Aziz, senior-analytiker i KLP Kapitalforvaltning

OM KLP-FONDENES EIERFORVENTNINGER

KLPs arbeid med ansvarlige investeringer er basert på FNs klima- og bærekraftsmål. I tillegg er forventningene forankret i internasjonale prinsipper, herunder FNs veiledende prinsipper om næringsliv og menneskerettigheter. Det er lagt ned et grundig arbeid i å utforme dokumentet gjennom en prosess med innspill fra eksterne interessenter, herunder frivillige organisasjoner, eksperter og fondskunder.

Viktige områder

- **Menneskerettigheter, herunder arbeidstaker- og barns rettigheter** - Selskapene har et selvstendig ansvar for å respektere menneskerettighetene, og spesielt beskytte sårbare enkeltmennesker og grupper gjennom hele sin virksomhet.
- **Klima, miljø og naturmangfold** - Selskapene bør innordne sin virksomhet slik at den negative miljø- og naturmangfold-påvirkningen minimeres og at utslippene som er knyttet til produksjon, drift og bruk av produkter og tjenester, som minimum er på linje med målet i FNs klimaavtale.
- **Anti-korrupsjon og økonomisk kriminalitet** - Alle former for korrupsjon og annen økonomisk kriminalitet bør bekjempes ved å ha klare retningslinjer, samt effektive tiltak for å hindre at korrupsjon forekommer.
- **God eierstyring og selskapsledelse** - Styret og ledelsen skal være selvstendige og uavhengige, ha høy grad av etikk og integritet og en tydelig definert ansvars- og rollefordeling.
- **Ansvarlige skattepraksiser** - Selskapene skal betale skatt der verdiskapingen faktisk finner sted, og forretningsavgjørelsene må ha reell substans.
- **Redusere ulikhet** - Selskapene skal jobbe for å redusere ulikheter ved å unngå uforholdsmessig stor forskjell mellom lederlønninger og arbeideres lønn.
- **Likestilling og mangfold** - En balanse mellom kjønn og økt mangfold bør være målet i alle deler og nivåer av virksomheten.

KLPs forventningsdokument blir sendt til selskaper vi ønsker dialog med slik at de har en klar forståelse av forventningene KLP har til selskapene vi er investert i.

STYRETS ANSVAR

Forventningene våre er rettet mot styret og ledelsen i selskapene. Det er styret og ledelsen som har ansvaret for selskapers strategi og drift. Videre er det styret som representerer aksjonærene og dermed har en plikt til å ivareta deres interesser. Derfor er god virksomhetsstyring og rapportering fra selskapene viktige områder. Forventningsdokumentet skal være et dynamisk dokument som til enhver tid skal gjenspeile de viktigste og mest relevante områdene for KLPs arbeid med ansvarlige investeringer.

“KLP-fondenes eierforventninger brukes for å fremme ansvarlig virksomhetsstyring og bærekraftig verdiskaping i selskaper. De benyttes som utgangspunkt for dialog”

Håvard Gulbrandsen, KLP Kapitalforvaltning.

KLPs eierforventninger er tilgjengelig på [KLP.no](https://klp.no)

KLP lanserte fire nye svanemerkede fond i 2020

For å gjøre det enkelt å velge bærekraftig sparing lanserte KLP i 2020 fire nye svanemerkede fondspakker. Pakkene er satt sammen slik at kunder enkelt kan velge riktig tidshorisont og risikoprofil på sparingen.

Med lanseringen av fire nye fondspakker og til sammen ni fond, er KLP Kapitalforvaltning Nordens ledende tilbyder av svanemerkede fond. De fire nye svanemerkede fondspakkene KLP Nåtid Mer Samfunnsansvar, KLP Kort Horisont Mer Samfunnsansvar, KLP Lang Horisont Mer Samfunnsansvar og KLP Framtid Mer Samfunnsansvar tilbys til samme lave pris som KLPs øvrige fond. En fondspakke er et fond som investerer i andre fond. Disse pakkene investere kun i våre andre svanemerkede fond og er satt sammen med ulike kombinasjoner av renter og aksjer for å være tilpasse investeringens risiko til kunders sparehorisont.

KLP har lang historikk for å tilby indeksfond til lave priser. Med svanemerkede fond blir sparepengene dine investert med enda sterkere samfunnsansvarskriterier til samme lave pris som våre andre fond.

Her er prisene for KLPs svanemerkede fond:

- **KLP AksjeGlobal Mer samfunnsansvar 0,18 %**
- **KLP AksjeGlobal Mer samfunnsansvar II (valutasikret) 0,23 %**
- **KLP AksjeNorden Mer samfunnsansvar 0,18 %**
- **KLP Obligasjon Global Mer samfunnsansvar 0,20 %**
- **KLP Obligasjon 1 år Mer samfunnsansvar 0,10 %**
- **KLP Nåtid Mer Samfunnsansvar 0,22 %**
Andel renter: 100 %
- **KLP Kort Horisont Mer Samfunnsansvar 0,22 %**
Andel renter: 82 %
Andel aksjer: 18 %
- **KLP Lang Horisont Mer Samfunnsansvar 0,22 %**
Andel renter: 40 %
Andel aksjer: 60 %
- **KLP Framtid Mer Samfunnsansvar 0,22 %**
Andel aksjer: 100 %

KLP Mer Samfunnsansvar er nå en familie med ni fond; tre aksjefond, to rentefond og fire fondspakker. KLP Mer Samfunnsansvar er fossil- og våpenfrie og investerer i selskaper som blir rangert høyt på samfunnsansvar.

- Å ta samfunnsansvar skal ikke koste mer og det skal være enkelt å velge. Med Nordens ledende svanemerkede fondstilbud gjør vi det mulig. Vårt mål er at det skal være enkelt å ta bærekraftig valg når pensjons- og sparepenger skal investeres, sier Håvard Gulbrandsen, administrerende direktør i KLP Kapitalforvaltning

FØRST MED SVANEMERKET FOND

Fondene følger KLP-listen og utelukker de samme selskapene som KLP har utelukket for alle investeringer og fond. Dette innebærer at selskaper involvert i kull og oljesand, tobakk, alkohol, pengespill og pornografi også er utelukket fra fondene. Det samme gjelder selvsagt selskaper som bidrar til alvorlig miljøskade, uakseptable arbeidsforhold, menneskerettighetsbrudd eller korrupsjon. I tillegg til de krav som stilles for svanemerket til hva som tillates inkludert i fondet er det ytterligere krav til utøvelse av eierskap og dialog med selskaper, åpenhet, rapportering og kvalitet i gjennomføringen av forvaltningen. - De strenge krav som stilles for svanemerking gjør at kunder kan være trygge på produktets kvalitet og bærekraftsprofil. Vi håper fondsfamilien blir attraktive pensjons- og spareprodukter som bidrar til å flytte kapitalen fra fossilt til mer samfunnsansvar, sier Gulbrandsen.

I juni 2018 var KLP den første i Norge til å tilby et svanemerket fond. Nå kan vi også tilby en fullverdig spareprofil med ni svanemerkede fond.

Les mer om våre svanemerkede fond på klp.no/svanefond

KLP Kapitalforvaltning er Nordens ledende tilbyder av svanemerkede fond.

SVANEMERKET ER FØRNØYD MED AT KLP UTVIDER FAMILIEN AV SVANEMERKEDE FOND.

- Målet vårt er å redusere den samlede miljøbelastningen fra produksjon og forbruk. Det er et enormt potensial i å bidra til en grønnere finansbransje ved å motivere banker, pensjonskasser og investeringsfond til å investere i bærekraft. Derfor er det strålende at en stor, norsk aktør som KLP nå utvider porteføljen med flere svanemerkede fond, sier Anne-Grethe Henriksen, markeds- og kommunikasjonssjef i Svanemerket.

“Å ta samfunnsansvar skal ikke koste mer.”

Håvard Gulbrandsen, KLP Kapitalforvaltning.

UAVHENGIG GJENNOMGANG AV FONDENE

KLP innhenter årlig uavhengig gjennomgang av at fondene tilfredsstiller kravene til Nordic Ecolabelling. KPMG har for 2020 gjennomført etterlevelseskonsultasjon av hvorvidt Nordic Ecolabelling sine krav for svanemerkede investeringsfond er ivarettatt for KLPs Svanemerkede Mer Samfunnsansvars fond.

FAKTA OM SVANEMERKET

Svanemerket har vært Nordens offisielle miljømerking i snart 30 år.

For å bli godkjent som et svanemerket fond må fondet være fritt for våpen, tobakk og fossil energi og unngå investeringer i selskaper assosiert med alvorlig miljøskade, uakseptable arbeidsforhold, menneskerettighetsbrudd og korrupsjon. Fondet skal også investere mer i selskaper som er rangert høyt på samfunnsansvar, ha dialog med selskapene i fondet, bruke stemmeretten, praktisere åpenhet, samt dokumentere tilfredsstillende kvalitet i forvaltningen.

Les mer om Svanemerket her:

<https://www.svanemerket.no/svanens-krav/fond/>

Hvordan påvirket korona markedet og finansiell avkastning?

Koronapandemien førte til store utslag i finansmarkedene. Noen sektorer, slik som fly og reiseliv, ble negativt påvirket, mens andre sektorer, for eksempel netthandel og nettbaserte samhandlingsløsninger, ble positivt påvirket. KLPs indeksfond tjente på ansvarlige investeringer i 2020 på grunn av ekskluderinger. I tillegg var det stor interesse for og god avkastning i KLPs Svanemerkede fond.

Avkastning KLP AksjeGlobal Indeks

	Ikke-valutasikret	Valutasikret
Fond	14,0 %	9,5 %
Indeks	12,9 %	9,3 %
Meravkastning	1,0 %	0,2 %

Avkastning i NOK etter forvaltningshonorar.

AKSJEMARKEDET I 2020

Aksjemarkedene falt kraftig i mars. MSCI World nådde bunnen 23. mars etter et fall på 34 prosent fra toppen i februar. Siden mars har markedet kommet raskt tilbake. Allerede i august var noteringen fra februar tangert, og oppgangen tiltok betydelig etter vaksinenyhetene i november. Samlet for året ble avkastningen i KLP AksjeGlobal Indeks 14,0 prosent. Avkastningen for indeksen, MSCI World, var 12,9 prosent. Majoriteten av denne positive avkastningsforskjellen skyldes ekskluderingene.

Avkastning KLP Mer Samfunnsansvar

	AksjeGlobal	AksjeNorden
Fond	17,7 %	25,6 %
Indeks	12,9 %	25,3 %
Meravkastning	4,8 %	0,2 %

Avkastning i NOK etter forvaltningshonorar.

MERAVKASTNING PÅ EKSKLUDERINGER

Blant ekskluderingene finner vi flyprodusentene Boeing og Airbus. Disse er ekskludert på grunn av deres bidrag i atomvåpenproduksjon. Disse to selskapene bidro isolert sett mest til meravkastningen i fondene. I Europa bidro også ekskluderingene innenfor alkohol og tobakk. Disse produktkategorier gjorde det relativt dårlig, mens matvareprodusenter gjorde det forholdsvis bra. Fondene tjente også på ekskluderinger i oljeselskaper som utvinner oljesand. Selv om det er hyggelig at fondene tjener på ansvarlige investeringer, er vårt mandat til

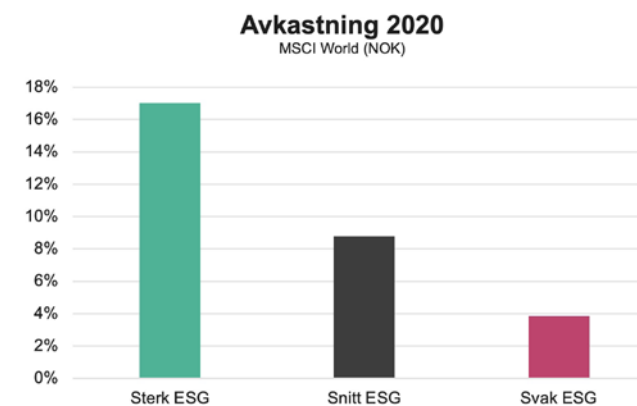
fondene å gi kundene indeksavkastning. Det medfører at målet er å nøytralisere alle avvik fra indeks som følge av ekskluderinger på en best mulig måte.

KLP MER SAMFUNNSANSVAR

Ut over tradisjonelle indeksfond, er KLP Kapitalforvaltning den ledende tilbyderer i Norden av Svanemerkede fond. Denne familien med fond kalles KLP Mer Samfunnsansvar. Disse fondene tar ansvarlige investeringer et steg videre. Mens indeksfondene gjør ekskluderinger og jobber med eierskap, gjør Svanemerkede fond en positiv utvelgelse i tillegg. Det vil si at selskaper som gjør det bra på samfunnsansvar velges inn, i stedet for de selskapene som scorer dårligere på samfunnsansvar. I 2020 var de to aksjefondene AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar og AksjeNorden Mer Samfunnsansvar KLPs beste fond, henholdsvis på relativ og absolutt avkastning. AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar ga 17,7 prosent i avkastning, 4,8 prosent mer enn indeks. AksjeNorden Mer Samfunnsansvar ga hele 25,6 prosent i avkastning, 0,2 prosent mer enn indeks.

Det globale fondet fikk en positiv allokeringseffekt som følge av at fondet ikke investerer i olje og gass. Energisektoren var den sektoren med dårligst avkastning i MSCI World i 2020. Dette bidro ca. 2,0 prosent til meravkastningen i fondet. Videre fikk fondet ekstra avkastning ved å velge de mer samfunnsansvarlige selskapene innenfor hver sektor (seleksjonseffekt). Dette bidraget var på ca. 2,8 prosent. Selskaper som scorer høyt på samfunnsansvar slo altså selskaper som scorer dårlig i året som gikk.

Det nordiske fondet hadde en positiv allokeringseffekt på ca. 0,8 prosent, mens seleksjonseffekten trakk ned ca. 0,6 prosent. De nordiske selskapene har veldig god score på samfunnsansvar. Det gjør at vi ikke ser samme tydelige mønster her som i det globale fondet.

*Basert på ESG-rating fra MSCI ESG Research

I 2020 var avkastningen til selskaper med god ESG-rating høyere enn selskaper med dårlig ESG-rating.

SPENNENDE MULIGHETER I 2021

I 2020 slo de grønne aksjene virkelig gjennom. Selskaper i fondene som utmerket seg var el-bil produsenten Tesla og vind-energiselskapene Ørsted og Vestas i Danmark. EU-reguleringer om bærekraftig finans, som kommer i 2021, vil sette ytterligere søkelys på selskaper som bidrar til den grønne omstillingen. Ser vi fremover, vil både EU-taksonomien og nye Svanefond-kriterier (lanseres juni 2021) påvirke Mer Samfunnsansvar-fondene i året som kommer. Vi jobber kontinuerlig med å holde rammeverket for fondene relevant og oppdatert i tråd med denne utviklingen.

*Basert på grad av EU-taksonomi alignment

KLPs RETNINGSLINJER FOR ANSVARLIGE INVESTERINGER

KLP-FONDENE UTELUKKER SELSKAPER FOR BRUDD PÅ:

- menneskerettigheter
- arbeidstakerrettigheter
- rettigheter i krig og konflikt
- miljø og klimaskadelig virksomhet
- korrupsjon
- andre etiske normer

KLP-FONDENE UTELUKKER SELSKAPER MED INNTEKT FRA:

- Kull og/eller oljesand
- Kontroversielle våpen
- Tobakk
- Alkohol
- Pornografi
- Pengespill

SVANEMERKETS KRITERIER FOR INVESTERINGER

Svanemerkede fond utelukker selskaper som er involvert i

- Fossil energi
- Våpen
- Tobakk
- Brudd på internasjonale normer

Svanemerkede fond investerer mer i selskaper med høy ESG-score, og investerer ikke i selskapene med dårligst ESG-score. Alle selskapene i svanemerkede fond har gjennomgått en ESG-analyse.

Alle KLPs svanemerkede fond følger også KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer.

KLP tilbyr ni svanemerkede fond; tre aksjefond, to rentefond og fire fondspakker. Mer informasjon om fondene finner du på klp.no

Hvordan påvirker korona sårbare migrantarbeidere?

Den kraftige økonomiske nedgangen har tvunget mange migrantarbeidere i De forente arabiske emirater inn i en uholdbar situasjon.

Fattigdom og arbeidsledighet er noen faktorer som kan forårsake at mennesker migrerer, dvs. flytter på seg fra et sted til et annet med hensikt å bosette seg. Mange steder møter de på dårlige arbeidsforhold, svak sosial beskyttelse og mangel på organisasjonsfrihet. En rekke land i Midtøsten er kjent for å undergrave grunnleggende rettigheter for immigrantarbeidere. Derfor har KLP hatt et særlig søkelys på dette i mange år.

– Migrantarbeidere er noen av de mest sårbare i regionen og koronapandemien har fanget disse i en nedadgående spiral, sier Kiran Aziz senioranalytiker i KLP.

UTFORDRINGEN MED Å VÆRE MIGRANTARBEIDER

De forente arabiske emirater er det landet med høyest andel migranter fra deler av Asia og Afrika. Disse arbeiderne kan bli utsatt for tvangsarbeid i mange former. Et eksempel på tvangsarbeid er at arbeideren selv må betale rekrutteringsgebyrer. Arbeidere som betaler for å få en jobb i land som De forente arabiske emirater gjør det ofte ved å ta opp lån med høy rente eller gjennom salg av eiendeler. Slike handlinger kan sette arbeideren i en posisjon med 'gjeldsbinding' og gjør det vanskelig å leve et økonomisk uavhengig liv. Dette kan forverres av andre risikofaktorer innen tvangsarbeid, som krav om å gi fra seg ID-dokumenter og manglende eller uverdige boforhold.

Koronaviruset har vært ødeleggende for arbeidssinnvandrere ettersom mange har blitt tvunget til å forlate landet i de tilfeller arbeidsgiver ikke har kunnet opprettholde arbeidsplassen. Mange av disse forlater landet med gjeld som det vil være umulig for dem å betale tilbake uten inntekt. De vender hjem med en situasjon preget av økonomisk usikkerhet.

FØLGER AV KORONAVIRUSET OG INVESTORSAMARBEID

KLP er en del av investorsamarbeidet «Find it, Fix it, Prevent it» for å forebygge ulike former for tvangsarbeid i virksomheter og

deres verdikjeder. Samarbeidet er utviklet av CCLA Investment Management LTD og støttet av investorer, akademikere og sivile organisasjoner. CCLA forvalter investeringer utelukkende for veldedighetsorganisasjoner, religiøse organisasjoner og offentlig sektor. Flere medier rapporterte om den prekære situasjonen beskrevet ovenfor for immigrantarbeidere. Derfor bestemte de aktuelle investorene seg for å følge opp selskaper med virksomhet der.

– Investorene sendte brev til de aktuelle selskapene med spørsmål om bruk av arbeidskraft fra rekrutteringsselskaper eller arbeidsinnvandrere innenfor selskapets virksomhet eller verdikjede i emiratene, forteller Kiran.

Hvis de skulle ha slike arbeidere, ble de oppfordret til å:

- Engasjere uavhengige spesialister for å intervju alle migrerende arbeidstakere, inkludert de som nylig kan ha forlatt roller, for å finne ut om de betalte rekrutteringsgebyrer for å få arbeidet.
- Forplikte seg til å refundere rekrutteringsgebyr til de arbeidstakerne som har betalt gebyr.
- Bruke arbeidskraft fra rekrutteringsselskaper som kan sikre at de er aktsomme og kan dokumentere at de ikke har benyttet rekrutteringsgebyr fra arbeidere.
- Vedta og håndheve "arbeidsgiver betaler-prinsippet" i retningslinjene - slik at alle arbeidstakere i deres virksomhet og verdikjede ikke forventes å betale for en jobb.
- Etablere en gjennomskiktig, realistisk, konfidensiell og sikker klagemekanisme for arbeidstakere til å rapportere urimelige forhold.

– Migrantarbeidere er noen av de mest sårbare i regionen og koronapandemien har fanget disse i en nedadgående spiral, sier Kiran Aziz senioranalytiker i KLP

Svaret fra selskapene har vært varierte. Noen har vært utfyllende og konkrete i sin tilbakemelding, mens andre svarte på et veldig overordnet nivå med henvisning til generelle policyer. KLP ledet dialogen med SNC- Lavalin, som er et canadisk selskap som leverer ingeniørtjenester til forskjellige bransjer. SNC- Lavalin vedtok en ny policy i 2019 som innebærer at de ikke lenger byr på kontrakter med totalentreprise. Som et resultat av dette har de færre underleverandører og dermed større kontroll på arbeidskraften. De hadde registrert noen tilfeller i emiratene hvor det var betalt rekrutteringsgebyr. Vi venter fortsatt svar på hvordan selskapet vil løse dette.

KLP vil fortsette å følge opp de aktuelle selskapene, i tillegg til å se på andre land i regionen, som Qatar. Aktualiteten har ikke blitt mindre ettersom Covid-19 og dens implikasjoner fortsatt preger verdensbilde. Det er derfor et stort behov for at investorene opprettholder søkelyst på dette risikoområdet.

Utøvelse av eierskap:

KLP har sendt brev til 55 selskaper som enten har direkte virksomhet eller verdikjeder om migrantarbeid og risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter. Blant disse selskapene er Technip FMC, Starbucks, Skanska, McDonald's, Marriott International og Total.

Nærmere informasjon om prosjektet
"Find it, Fix it, Prevent it" kan finne her:
www.modernslaverycccla.co.uk/

Hvordan påvirker koronapandemien ESG-risiko i investeringene?

Det har vært et krevende år, der mye ble snudd på hodet da pandemien traff. Verden stoppet opp, næringsliv og selskaper måtte innføre tiltak, endre forretningsprosesser eller til og med stenge ned. «Business as usual» eksisterer ikke lenger, og mye har nok endret seg permanent når koronapandemien forhåpentligvis snart er bekjempet.

Pandemien har for enkelte næringer og selskaper vært ekstremt utfordrende. Mange selskaper har vært under et betydelig press både økonomisk, men også for å ivareta smittevern. Andre næringer har hatt en solid opptur økonomisk. De aller, aller fleste har tatt enorme steg over på det digitale.

I løpet av året har vi overvåket våre investeringer og fulgt opp selskaper med dialog. I overvåkingen og dialogen har vi vært oppmerksomme på effekten av pandemien, hvilke utfordringer den gir selskaper og hvorvidt pandemier medfører økt risiko.

ØKT RISIKO

Det kommer stadig nye rapporter med anklager mot selskaper om høy smitte, for dårlig smittevern som resulterer i bøter eller andre pålegg fra myndigheter. Et trygt arbeidsmiljø og det å beskytte arbeidere mot smitte er et sentralt arbeidsgiveransvar. Det betyr at selskaper må iverksette nødvendige tiltak for å ivareta arbeidernes rettigheter. Men en bedrifts ansvar stopper ikke der. For sentralt i det å ta samfunnsansvar er å hindre smitte blant alle som påvirkes av virksomheten. Leverandører, kunder og lokalsamfunn. Et stort smitteutbrudd på en lokal fabrikk, vil naturlig nok påvirke risikoen for smitte blant befolkningen. Et mye omtalt eksempel i Norge er Hurtigruten. Globalt har det vært mange tilsvarende saker.

Mange selskaper har høy ESG-risiko i selskapets leverandørkjede. Sentralt i arbeidet med å sikre ansvarlig leverandørstyring er gjennomføring av leverandørrevisjoner. Da pandemien traff ble det nærmest umulig å reise. Det har derfor vært vanskelig å gjennomføre leverandørrevisjoner som normalt i 2020. Samtidig vet vi hvor viktig slike revisjoner er for etterlevelsen av retningslinjer på miljø, menneske- og

arbeidstakerrettigheter. Derfor er vi bekymret for de negative effektene dette har for sårbare arbeidstakere uten samme myndighetsvern og arbeidstakerrettigheter som det vi har i Norge.

NYE MULIGHETER

Mange har også vært bekymret for om klima blir taperen når myndigheter pumper redningspakker inn i økonomien, til selskaper som kanskje ikke er bærekraftige i et lavutslipps-samfunn. Verdens utslipp falt ca 7 prosent i 2020. Det er i størrelsesorden det som skal til årlig om vi skal hindre alvorlig global oppvarming. Det gledelige er at mange lands myndigheter har benyttet muligheten til å legge inn grønne krav i tilskuddsordningene. EU-reguleringen på grønn finans er heller ikke satt på pause i 2020, men fortsetter sitt korstog for å gjøre kapitalmarkedene i EU grønnere og ansvarlig. Resultatet er at den grønne omstillingen virkelig har skutt fart i 2020, med stadig høyere klimaambisjoner lansert av selskaper og rekord-mange nye grønne investeringsmuligheter. Kanskje gjør dette 2020 også til omstillingens år?

Verden blir nok aldri den samme etter 2020. Og det blir viktig for næringslivet, selskaper og oss alle å “bygge opp” igjen når pandemien forhåpentligvis en gang i 2021 er over. Samtidig må vi videreutvikle de positive effektene pandemien har gitt oss. Vi må blant annet fortsette å utvikle digitale tjenester og produkter, da dette også er avgjørende om vi skal lykkes med å nå klimamålene.

Koronapandemien har økt ESG-risikoen i porteføljene. Det har gjort det vanskelig å ha fysiske møter. Heldigvis har hele verden som en konsekvens blitt enda mer digital. Ved hjelp av ulike digitale plattformer har det derfor vært mulig å ha dialog med flere selskaper enn noe år tidligere.

Samarbeid med akademia om en guide til ESG i verdivurdering

Hvordan kan selskapers arbeid med samfunnsansvar integreres i verdsettelsen av selskapet. Dette spørsmålet skal en gruppe investorer sammen med Norges Handelshøyskole svare på.

I 2020 etablerte Folketrygdfondet, Gjensidigestiftelsen og KLP Kapitalforvaltning en arbeidsgruppe. Den har som mål å publisere en praktisk guide for hvordan ESG (Environmental, Social og Governance) kan integreres i verdivurderingen av et selskap. Med på laget fikk gruppen også Norges Handelshøyskole.

SAMARBEID MELLOM BRANSJEN OG AKADEMIA

KLP ønsker å fremme kunnskap og bidra til å utvikle fagfeltet bærekraft og finans. Det å samarbeide med andre investorer og akademia er kraftfullt for å drive fagutvikling.

- Vi setter derfor stor pris på å bli inkludert og sier stort sett alltid ja, sier Marte Storaker, seniorrådgiver i KLP Kapitalforvaltning.

Det er et stort ønske om mer kunnskap om bærekraft i bransjen, og metoder for å inkludere dette i analyser av selskaper og porteføljer.

- Dette er nok drevet av etterspørselen og fremveksten av flere bærekraftige fond, at stadig flere analyser viser at selskaper som er gode på ESG også gjør det bedre finansielt og den utrolige positive verdiutviklingen grønne selskaper har hatt den siste tiden, sier hun.

NYE INFORMASJONSKILDER OG NYE RISIKOER

Guiden gir investorer en praktisk tilnærming til ESG-analyse og hvilke spørsmål de bør stille seg selv og selskapet for å vurdere hvordan selskapet arbeider med bærekraft.

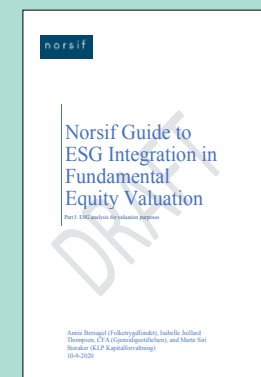
- Tidligere var selskapers ansvar begrenset til å skape verdier for aksjonærene. Det er fortsatt selskapets hovedoppgave. Men med dagens kunnskap om selskaper påvirkning på samfunnet, og forventninger til selskaper fra flere ulike interessenter, er forhold som kan påvirke selskapsverdien flere. Guiden argumenterer for at integrering av bærekraftshensyn i verdsettelsen ikke krever nye metoder for verdsettelse, men det er det som ligger i risikobegrepet og informasjonen som

skal vurderes er ny. Målet er med andre ord å vise at selv om integrering av ESG er nytt, er rammeverket for analyse av selskaper det samme, sier Storaker

Forsikringsbransjen er en bransje der klimaendringer påvirker kostnadene i stor grad. Mer ekstremvær vil føre til høyere utbetaling av erstatning. Da blir selskapets evne til å vurdere klimarisikoen i sin portefølje, og muligheten til prise den riktig ovenfor kundene ekstremt viktig for verdivurderingen.

- Vi har allerede sett at ekstremværhendelser både skjer oftere og har større konsekvenser enn tidligere. Derfor er bransjen benyttet som et av flere konkrete eksempler i guiden, avslutter hun.

Det endelige utkastet kommer i 2021. Første utkast kan du lese her: [Norsif guide to ESG in valuation](#). Guiden vil inngå som en del av pensum til det nye studiet i [Bærekraftig finansiell analyse](#), som blir organisert av Norske Finansanalytikeres forening og NHH.

Samarbeid mellom Norsif og Norges Handelshøyskole

Guiden er et samarbeid mellom Norsif og Norges Handelshøyskole (NHH). Den har et praktisk fokus og presenterer i første del eksempler på ESG-analyse for flere sektorer. I andre del presenteres verdsettelsesteknikker og hvordan informasjonen fra ESG-analysen bør integreres i verdsettelsen.

STATUS EU-REGLVERK

EUs handlingsplan for bærekraftig finans – hva skjer i 2021?

Kanskje du har sett noen av sakene på neste side i norske aviser?

Aftenposten spør om Norge og EU er på kollisjonskurs om klimagrep og E24 retter søkelyset mot EUs grønne vurdering av norsk olje, gass og vannkraft.

Norsk media har for alvor fått øynene opp for EUs handlingsplan for bærekraftig finans og hva den vil innebære for norsk industri. Men hvorfor er finansbransjens sentral i dette, og hvordan blir du som fondskunde påvirket av dette?

Gjennom Paris-avtalen har EU forpliktet seg til å redusere utslippene med 55% sammenlignet med 1990. For å nå det målet må det investeres betydelig i omstilling av næringslivet. Det er anslått at investeringsgapet er på 175 til 290 milliarder euro, nesten en tredjedel av oljefondet, årlig. Siden 2016 har derfor EU jobbet med et nytt sett med regelverk for finansbransjen. Målet en bærekraftig finanssektor som bidrar til grønn omstilling. I 2020 falt mange brikker på plass og i årene 2021 og 2022 blir fondsbransjen lovpålagt å rapportere til kunder om bærekraft i fondene.

FRA HANDLINGSPLAN TIL LOVFORSLAG

Så hvordan henger dette sammen med overskriftene vi ser over? EU har laget en klassifisering av aktiviteter som er grønne. I tillegg til dette har de lagt krav på selskaper å rapportere på sin andel inntekter eller investeringer som kan klassifiseres som grønne.

Finansbransjen på sin side har fått krav til å rapportere på sin andel av investeringer i selskaper med inntekter fra aktiviteter

som kan klassifiseres som grønn i henhold til EUs definisjon. Gjennom en slik standardisering av hva som er grønt og krav til rapportering på dette ønsker EU og synliggjøre og premiere grønn aktivitet. Det skal gjøre det lettere å investere pengene i de selskapene som bidrar til nullutslippssamfunnet.

STRENGE KRAV

Klassifiseringssystemet til EU er ikke uttømmende. EU har startet med de mest utslippsintensive sektorene og satt klare krav til hvilke utslippsnivåer som skal til for å havne i grønn kategori. Slikt blir det nødvendigvis debatt av.

Det er ikke tvil om at taksonomien og andre krav til rapportering fra EU vil bli en sentral kraft i kapitalmarkedet fra det fossile til det grønne. Det vil synliggjøre hvor investeringene blir gjort av kapitalforvaltere og de enkelte fondsproduktene, og på den måten gjøre det enklere for fondskunder å velge det som er grønt.

For oss i KLP Kapitalforvaltning blir det enda viktigere å informere kundene på en god måte om bærekraft i investeringene våre. Vi gleder oss til å presentere arbeidet vårt med rapportering på bærekraft i 2021!

SFDR krav trer i kraft

- Krav til rapportering på de to første miljømål i taksonomien.

01.01.2022

VÅR 2021

Samlet regelverkspakke

- Det forventes en samlet «regelverkspakke» fra EU-kommisjonen i april, hvor alle de pågående initiativene og regelverkene knyttes sammen.
- Offentliggjøringsforordningen (SFDR) trer i kraft 10. mars 2021.
- Klassifiseringsforordningen (taksonomien).
- Direktivet om rapportering (NFRD).

30.06.2022

SFDR krav trer i kraft

- Rapportering på negative effekter på bærekraftsfaktorer.
- Krav til rapportering på de resterende fire miljømålene i taksonomien trer i kraft.

Nye EU-regler: – Ikke interessert i at vi grønnmaler norsk oljeproduksjon

EUs nye klimaregler vil ikke definere havvind og strøm fra land til oljeplattformer som bærekraftig, mener bærekraftsledere.

Illustrasjon av det flytende havvind-prosjektet Hywind Tampen, som skal gi fornybar strøm til oljeproduksjon i Nordsjøen.
FOTO: ILLUSTRASJON/OLINDO

EU har laget et system med kriterier for å unngå grønnvasking. Systemet kalles [EUs taksonomi](#) for bærekraftige aktiviteter. Det er laget for å sikre at grønn finansiering kanaliseres til det som faktisk er grønt.

Systemet skal gjøre det enklere for investorer, kunder og forbrukere å velge bærekraftig.

Taksonomien, som også skal gjelde EØS-landet Norge, skal hjelpe Europa til å bli utslippsfri innen 2050. [Finanstilsynet](#) har foreslått å gjøre den til norsk lov.

Men flere tiltak for utslippskutt i oljesektoren i Norge når ikke gjennom [EUs nåløye](#). Hverken elektrifisering eller karbonfangst offshore. Det mener tre ulike bærekraftsledere NRK har snakket med.

EUs grønne taksonomi

> Følles kritiserer for EUs ETS som klassifiserer bærekraftige selskapers aktivitet og

> Les også: [EU slår til med grønne koronatiltak: Hver fjerde euro til klima](#)

E24 AKSJELIVE BØRS E24+ TIPS OSS

DET GRØNNE SKIFTET

EU regner ikke vannkraft som «grønt»: – Kommer nok som en overraskelse

EU regner ikke vannkraft som like bærekraftig som sol- og vindkraft, noe som kan gjøre finansiering av slike prosjekter dyrere. Flere norske politikere er forundret og ber regjeringen ta opp saken med EU.

I alle år har Norge vært stolt av den fornybare vannkraften, «det grønne batteriet» som gjør landet til en av verdens fremste miljønasjoner.

Men i EUs nye anbefaling til investorer, den såkalte «[grønne taksonomien](#)», blir vannkraft ikke regnet som like grønn som sol- og vindkraft. Årsaken er de betydelige naturinngrepene som denne formen for fornybar energi innebærer.

– Det kommer nok som en overraskelse på mange, sier stortingsrepresentant [Espen Barth Eide](#) (Ap) til E24.

– Nå vil selv eksisterende vannkraft ikke regnes som grønn, fordi man regner på hele anleggets levetid. Selv om inngrepet har skjedd for lenge, regnes det ikke som grønt. Da vil vannkraft få dårligere vilkår for sin finansiering, og tilgjengeligheten på kapital blir mye mindre, sier han.

Aftenposten A magasinet Oslo Sport Meninger

Politikk | EU

Norge og EU på kollisjonskurs om klimagrep

Regjeringen vil forsyne norske oljeplattformer med strøm fra land. EU vil motvirke det.

Klimaminister Sveinung Rotevatn (V) og olje- og energiminister Tina Bru (H) mener elektrifisering av norsk oljeproduksjon gir globale utslippskutt. EU vil styre europeiske investeringer bort fra dette. Foto: Dan R. Nørgaard

Kjetil Magne Serenes

11. des. 2020 09:09 | Sist oppdatert 11. desember 2020

EU er i gang med å rulle ut nye finansregler. Målet er å styre enorme mengder privat kapital til bærekraftige investeringer.

Bakgrunnen er Parisavtalen og EUs mål om netto null klimautslipp innen 2050.

Finansavisen Knytt Logg inn Tips oss Nyheter Bars Forum TV Premium Motor Podcast

Frykter Oslo Børs vil bli hardt rammet av nye miljøkrav

Om ett år kommer EU med nye krav til bærekraftige investeringer. – Jeg har aldri vært med på endringer som vil få så store konsekvenser for markedet, sier Jens-Morten Wembstad.

SKEPTISK: Obligo-forvalter Jens-Morten Wembstad frykter at mange av selskapene på Oslo Børs ikke vil kunne regnes som bærekraftige selskaper. Foto: Ole-Jørgen Rasmussen

Finans

Grønne aksjer som Tomra, Scatec, Nel, Aker Offshore Wind og Quantafuel er populære som aldri før og investorene kaster seg over alt som kan krype og gå. Det er kanskje ikke så rart siden snart kommer EU med nye krav til bærekraftige investeringer.

Har du hørt EUs taksonomi? I disse dager utarbeider unionen en rekke tiltak eller forordninger som inkluderer:

- Offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren
- Klassifiseringssystem for bærekraftige aktiviteter
- Nye referanseindekser for bærekraftige investeringer

Dette høres ikke akkurat veldig «sexy» ut, men det vil kunne få dramatiske konsekvenser for investorer og kapitalmarkedet de neste årene. tror forvalter Jens-Morten Wembstad i Obligo Investment Management.

Skraping av skip og rigger

Uforsvarlig skraping av skip og rigger fortsetter å finne sted. Resultatet er dessverre en uakseptabel risiko for at mennesker og miljø skades.

KLP fortsetter sitt årlige arbeid med en gjennomgang av NGO Shipbreaking Platforms lister over skip som blir hugget i områder med høy risiko, som India, Pakistan og Bangladesh. Der KLP er investert, følger vi selskapene opp med spørsmål om retningslinjer og praksis for ansvarlig skraping. Det er fortsatt selskaper som mangler retningslinjer. Enkelte selskaper fortsetter å selge skipene gjennom mellomledd og tredjeparter som cash buyers, hvor eiere av skip prøver å selge seg ut av problemet. Det er flere som benytter verft i India hvor det kan være vanskelig å vurdere praksisen, ettersom standarden varierer veldig. Mens forholdene i Pakistan og Bangladesh er uten særlig bedring basert på foreliggende informasjon.

HISTORISK RETTSAK FOR NORSKE DOMSTOLER

Et viktig vendepunkt høsten 2020 har vært en rettsak om medvirkning til ulovlig skraping av skip. I den såkalte «Harrier-saken» ble skipets tidligere eier dømt for medvirkning til forsøk på ulovlig utførsel av avfall i strid med forurensningsloven § 79 og avfallsforskriften § 13-1. Tingretten fant at det ikke var tvil om at skipet var på vei til skraping i Pakistan, og videre at tiltalte hadde medvirket til å klargjøre skipet for avreise. Tiltalte ble dømt til seks måneders fengsel.

Eksport av skip til skraping utenfor OECD-landene krever godkjenning fra Miljødirektoratet. I praksis gir ikke Miljødirektoratet godkjenning til skraping av skip i Pakistan, India og Bangladesh grunnet den høye risikoen for svært dårlige arbeidsforhold og mangelfulle rutiner for håndtering av miljøskadelig avfall.

Skipsrederen eide ikke lasteskipet selv, men solgte dette i 2015. Lasteskipet gikk på grunn utenfor Jæren i 2017. Det ble en dramatisk redningsaksjon, og senere skulle skipet sendes til Pakistan for ulovlig opphugging. Om bord var det 1500 kubikk-meter med oljeholdige væsker, asbest og elektrisk avfall. Det fremkommer også av tiltalen at skipsrederen fungerte som en mellommann overfor lokale leverandører til skipet i Pakistan, og han skal også ha bidratt med taubåt til sjøprøven to dager før havariet.

Det er lov å håpe at denne dommen kan virke skjerpende for andre i Norge.

VEIEN VIDERE

Det er sikkert at det skal skrapes flere titalls skip de neste årene. Dessverre er en stor del av verdens skipsflåte flagget ut av Norge, OECD og EU, noe som opprettholder et godt marked for uforsvarlig beaching av ship. Med covid-19 pandemien har de sårbare blitt mer sårbare fordi de sosiale- og økonomiske ulikhetene vokser. Dermed er det stor risiko for at arbeidere i Sørøst-Asia aksepterer de elendige arbeidsforholdene for å få mat på bordet. Derfor må vi fortsette dette viktige arbeidet med å følge opp rederier vi er investert i og si tydelig fra om at uforsvarlig beaching ikke aksepteres.

NGO Shipbreaking Platform er en koalisjon av miljø-, menneskerettighets- og arbeidsrettighetsorganisasjoner. De arbeider for å fremme kunnskap om uansvarlig skraping av skip.

Årlig publiseres en liste over selskaper som har skrapet skip i inneværende år og hvor skipet er skrapet. KLP bruker denne listen til å identifisere selskaper vi er investert i, og går i dialog med selskapene om deres praksis for skipsopphugging.

- Selskaper KLP har fulgt opp i 2020:**
- Great Lakes Dredge & Dock Company LLC
 - Subsea 7 MS Ltd
 - Teekey Corp
 - Star Bulk Carriers Corporation
 - SAIPEM SpA
 - Idemitsu Kosan Co Ltd
 - Shelf Drilling Holdings Ltd
 - Diamond Offshore Drilling Inc
 - Evergreen Marine Corporation (utelukket fra investeringene)
 - Stolt-Nielsen Ltd
 - Mitsui OSK Lines

KLP har utelukket fem selskaper for brudd på menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og bidrag til alvorlig miljøskade på grunn av selskapets praksis med skraping av skip.

For å sikre forsvarlig skraping skal kutting av skip gjøres uten at vann og strand blir forurenset. På dette verftet løftes skipet over på et betongdekke med drenering slik at kutting i tidevannsonen unngås.

I India har det vært mer utfordrende å vurdere om praksisen for skraping av skip bryter med retningslinjene til KLP. Bilde viser Jeanett Bergan, leder for ansvarlige investeringer på befaring Alang i India høsten 2019.

Opphugging av skip rett på stranden medfører betydelig risiko for forurensning av grunn og vann. Arbeideren har ikke nødvendig sikkerhetsutstyr. Dette er ikke forsvarlig.

Aktører som KLP har en plikt til å motvirke konsekvenser av hemmelighold og understøtte riktig skattelegging på tvers av jurisdiksjoner.

Skatt er samfunnsansvar i kroner og øre

Å betale skatt er å ta samfunnsansvar. Skatt er en fundamental bærebjelke i samfunnet og avgjørende for finansiering av infrastruktur, omsorg og tjenester det offentlig yter til næringslivet, felleskapet og folk flest.

Dessverre er skatt også en kostnad for enkeltpersoner og bedrifter. Gjennom markedsøkonomien og globaliseringen vil det alltid være fordelaktig for en bedrift å levere sine produkter og tjenester til lavest mulig kostnad. Dermed skapes et marked for tilbydere av opphold for bedrifter og befolkning med lav eller null skatt.

KLP har lenge hatt søkelys på ansvarlige skattepraksis i selskaper. Vi har i en årrekke fremmet et syn om å betale skatt der verdiskaping skjer, samt at selskaper bør rapportere i et land-for-land format. De siste to årene har vi trappet opp arbeidet ytterligere.

HVORFOR ER DET VIKTIG Å HA SØKELYSET PÅ ANSVARLIG SKATTEPRAKSIS?

Skatteunndragelse og skatteunngåelse hvor multinasjonale selskaper spiller en rolle er et globalt samfunnsproblem. Selskapene kan utnytte sin flernasjonale tilhørighet til å

flytte overskudd til land og jurisdiksjoner med lav eller null skatt. Dermed skattes verdiskaping et annet sted enn der den faktisk skapes. I praksis betyr det at selskapene ikke tar sitt samfunnsansvar og bidrar til finansieringen av sin rettmessige bruk av felleskapets ressurser i enkelte land. Multinasjonale selskaper opererer også ofte med omfattende, svært komplekse og lite gjennomsiktede selskapsstrukturer som det er vanskelig for skattemyndigheter, revisorer, eiere og sivilsamfunn å ettergå. KLP jobber derfor for åpenhet og styrket rapportering for å understøtte riktig skattelegging på tvers av jurisdiksjoner.

Selskaper som driver med aggressiv skatteplanlegging er ofte mer utsatt for endringer i skatteregler, ettersom det er en rask utvikling av regelverket på dette området. Tvister og rettssaker som kan følge i kjølvannet av slike endringer er både kostbare for selskapene og tidkrevende for ledelsen og styret. I tillegg er selskaper som legger uforholdsmessig stor vekt på skatteplanleggingen et tema som opptar offentligheten, slik at omdømmerisikoen kan være stor.

“Selskaper som driver med aggressiv skatteplanlegging er ofte mer utsatt for endringer i skatteregler, ettersom det er en rask utvikling av regelverket på dette området”

Kiran Aziz, rådgiver for ansvarlige investeringer i KLP

KLPS FORVENTNINGER OG ARBEID

KLP har en tydelig forventning til selskaper skattepraksis og åpenhet om dette. Dette er tydelig kommunisert gjennom KLPs forretningsdokument. KLP forventer at selskapene har retningslinjer for ansvarlig betaling av skatt. Av retningslinjene skal det fremkomme at forretningsavgjørelsene må ha reell substans, samt at selskapet skal unngå en praksis gjennom transaksjoner og juridiske strukturer som bidrar til skatteunndragelse. Selskapene skal betale skatt der verdiskapingen faktisk finner sted. Vi oppfordrer selskapene til å offentliggjøre finansielle nøkkeltall, inkludert betalt skatt, for alle beslektede selskaper i et land-for-land-format.

Videre forventer KLP at selskaper viser stor grad av åpenhet om virksomhetens selskapsstrukturer, samt rapporterer åpent, presist og til riktig tid til myndighetene, investorer og andre interessenter.

-KLP er kommunenes eget pensjonsselskap. Det offentlig Norge er KLPs eiere og kunder. Deres samfunnsoppdrag er å levere offentlig infrastruktur, omsorg og tjenester til næringslivet og befolkningen. Dette samfunnsoppdraget finansieres av den skatten befolkningen og næringslivet betaler. Derfor er det naturlig at KLP i forvaltning av pensjon og sparepenger har skatt på agendaen, sier senioranalytiker Kiran Aziz i KLP Kapitalforvaltning

De siste to årene har vi hatt dialog med nærmere 100 selskaper om våre forventninger, med blant annet selskaper som Amazon, Facebook, Mastercard og Credit Suisse. KLP har fokusert på temaer som skattepolicy, land-for-land rapportering av verdiskaping, kostnader og betalt skatt. Vi har også fokus på eventuell tilstedeværelse i lavskattland og lukkede jurisdiksjoner og begrunnelse for slik tilstedeværelse.

Vår dialog med selskapene viser at det er veldig stor forskjell i selskapenes modenhet og tilnærming til denne problemstillingen. Selv om skatt og åpenhet som tema har fått mye oppmerksomhet de siste årene, er det fortsatt et mindretall som forstår at selskapene har en viktig rolle å spille når det kommer til ansvarlige skattepraksiser. Hvor åpenhet gjennom god rapportering er et viktig element for å styrke deres troverdighet. Det er flere selskaper som har utarbeidet skattepolicyer. Det er likevel implementeringen som er den største utfordringen hvor internprising er en stor risiko. Internprising er prising av transaksjoner av typisk varer, tjenester og immaterielle eiendeler innad i et konsern. Det er som regel her

multinasjonale selskaper utnytter sin flernasjonale tilhørighet til å flytte overskudd til land og jurisdiksjoner med lav skatt, og på denne måten unngå beskatning ved at verdien skattes et annet sted enn det faktisk skapes. KLP oppfordrer selskapene til å rapportere i et land-for-land format. En slik rapportering er med å bygge tillitt og gjøre skattemotiverte konstruksjoner mindre aktuelle. Det gir oss som investorer et grunnlag for å vurdere selskapets strategi og eventuell risiko.

KLP samarbeider også med andre investorer for:

- bedre dialog med utvalgte teknologiselskaper
- sammenstilling av prinsipper og Eierforventninger på skatt og åpenhet
- bedre dialog med dataleverandører om informasjon som er nødvendig fra disse for investorene og sivilsamfunnets rolle

MEDARRANGØR OG DELTAKER PÅ INVESTORKONFERANSE OM SKATT

I høst arrangerte KLP sammen med Publish What You Pay Norge (PWYP) en internasjonal digital investorkonferanse om betydningen av åpenhet om skatt og ansvarlig skattepraksis. Konferansen satte søkelyset på “Quality of Information. Quality of Reporting”. Formålet var å samle internasjonale aktører for å diskutere retning, kvalitet og utvikling innen skatt, åpenhet og rapportering.

KLP er opptatt av å støtte slike initiativ ettersom det er et tema som trenger økt innsats fra investorene, og det er behov for å diskutere den komplekse problemstillingen i felleskap.

KLP har i løpet av 2020 blant annet hatt dialog om skatt og åpenhet med følgende selskaper:

- Adobe Inc
- Vodafone
- Apple Inc
- Citrix
- Barclays
- Volkswagen
- Generali
- Novartis
- GlaxoSmithKline
- Roche

KLP vil hindre aggressiv markedsføring av morsmelkerstatning

Barn er en sårbar gruppe av befolkningen og deres rettigheter må beskyttes. KLP er investert i tusenvis av selskaper verden over. Det er en risiko for at selskapers virksomhet kan krenke barns rettigheter, eller påføre dem alvorlig negative konsekvenser. Derfor overvåker vi investeringene og følger opp selskaper der risikoen er særlig stor.

MARKEDSFØRING AV MORSMELKERSTATNING

En av problemstillingene som vi har jobbet mye med de to siste årene, er aggressiv markedsføring av morsmelkerstatning. Redd Barna har med sin rapport «Don't push it» fra 2018, vært en viktig bidragsyter til å belyse dette området. Rapporten avdekket utstrakt bruk av aggressiv markedsføring fra produsenter av morsmelkerstatning. Praksisen avviker fra anbefalingene gitt av Verdens Helseorganisasjon om hvordan slik markedsføring bør foregå. Av de seks selskapene som er omtalt i rapporten er KLP investert i fem - Nestlé, Abbott, Danone, Karft Heinz og Reckitt Benckiser.

DIALOG

Som investor bruker KLP sin eierposisjon til å påvirke selskapene i riktig retning gjennom å stille klare forventninger og ved å gå i dialog med selskapene.

Med dette som et utgangspunkt har vi hatt dialog med selskapene. Vi har kommunisert en tydelig forventning om at selskapene må ha en offentlig policy som skal være i tråd med anbefalingene fra Verdens Helseorganisasjon. Videre har vi etterspurt implementering og kontroll av etterlevelse. Eventuelle brudd på policyen er vi også opptatt av å adressere.

I tillegg har vi engasjert oss i ytterligere 13 selskaper som også

produserer og selger morsmelkerstatning, men som ikke får like mye fokus som Nestlé og tilsvarende selskaper. Det er selskaper som Meji og PepsiCo.

INDEKS VISER SELSKAPENES UTVIKLING

KLP har hatt dialog med Access to Nutrition ettersom de utarbeider Global Access to Nutrition Index. Denne indeksen vil vi bruke for å vurdere fremgangen i selskapers arbeid for ansvarlig markedsføring av morsmelkerstatning. Den neste indeksen kommer i andre kvartal av 2021, og vil være viktig i den videre dialogen med selskapene.

25. juni lanserte WHO, Unicef, seks sivilsamfunnsorganisasjoner og investorer som KLP en oppfordring (Call to Action) rettet mot de største produsentene av morsmelkerstatning. Der ber vi dem om å forplikte seg til full etterlevelse av WHO's retningslinjer for markedsføring av morsmelkerstatning innen 2030. Oppropet ber selskapene legge fram et forpliktende veikart som beskriver hvordan de skal gå fram for å overholde retningslinjene innen 2030. Selskapene blir også bedt om å ta konkrete grep i markedsføringspraksisen sin allerede i 2020. Selskaper som responderer positivt på oppfordringen, forplikter seg til å rapportere jevnlig på framgangen i henhold til detaljene i veikartet. Selskapene fikk frist til 25. september for å svare på oppropet. KLP har ledet arbeidet mot Nestlé på

Redd Barna på feltarbeid i Kambodsja for å dokumentere markedsføringen av morsmelkerstatning. Foto: Redd Barna/Hacienda Film

vegne av andre investorer for å få dem til å forplikte seg. Access to Nutrition, som har koordinert dette arbeidet, jobber med å kartlegge den foreløpige tilbakemeldingen på oppropet.

TETT OPPFØLGING

Dette er en ganske sammensatt problemstilling med alt fra svak nasjonal lovgivning til manglende kunnskap blant mødre. En av de store utfordringene er at mye av den nasjonale lovgivningen er svakere enn WHO-koden. I tillegg har få land robuste tiltak på plass for å eliminere uansvarlig markedsføring av morsmelkerstatning.

Vi har sett at de ulike selskapene har en ganske ulik tilnærming når det kommer til denne problemstillingen, og det forteller oss at det fortsatt er en vei å gå før man er i mål. Vårt fokus har bidratt til å løfte problemstillingen hos selskapene. Dette er et område som vi kan påvirke gjennom å stille de riktige forventningene og følge tett opp fremover. I tillegg har KLP hatt dialog med andre investorer i Norge for å samarbeide om å legge mer press på selskapene.

Selskaper KLP har vært i dialog med i 2020:

- Ausnutria Dairy Corporation Ltd
- H&H Group
- Indofood
- Inner Mongolia Yili Industrial Group Co.
- Mengnui Dairy
- Morinaga Milk Industry Co. Ltd
- PepsiCo
- Nestle,
- Abbott,
- Danone,
- Kraft Heinz
- Reckitt Benckiser

“Dette er et område som vi kan påvirke gjennom å stille de riktige forventningene og følge tett opp fremover”

Kiran Aziz, rådgiver for ansvarlige investeringer i KLP

Regnskogen er fortsatt truet

Tross et massivt engasjement fra investorer, selskaper, sivilsamfunn og et samlet internasjonalt samfunn fortsetter den negative avskogingstrenden i Brasil. KLP har i løpet av det siste året hatt dialog med både investerte selskaper og brasilianske myndigheter, men dessverre foreløpig uten ønsket effekt.

Det var sommeren 2020 at 29 internasjonale investorer, blant dem KLP, sendte brev til brasilianske myndigheter der de krevde stans i avskogingen i Amazonas. I brevet uttrykker investorene en «dyp bekymring» over den økende avskogingen. Dette har resultert i flere digitale møter på toppnivå.

-Det har vært spennende å delta i et investorsamarbeid for å påvirke myndighetene i Brasil. Initiativet fikk stor oppmerksomhet internasjonalt og vi opplevde å bli tatt på alvor av Brasilianske myndigheter, forteller Jeanett Bergan, leder for ansvarlige investeringer i KLP Kapitalforvaltning.

HÅP OM EN NY KURS

Vil Brasils regjering nå begynne å ta hensyn til kravet om vern av regnskogen i Amazonas? Det er det store spørsmålet. Brevet fra investorene har i hvert fall utløst en hektisk virksomhet i den brasilianske ledelsen og ønske om dialog med investorene. Bergan er forsiktig i vurderingen om dialogen er effektiv for å virkelig få til en forandring i politikken.

-Hvis dialogen kan bidra til å redusere avskoging og ivareta urfolks rettigheter, er den viktig. Om det skjer, er det for tidlig å si noe om. Det er en bevisst politikk som føres i landet i dag, og investorene alene vil nok ikke klare å snu denne. Men dersom det samme presset kommer fra mange hold, er det håp om en ny kurs. Det vil være viktig å følge utviklingen videre og å fortsette dialogen, sier hun.

AVSKOGINGSRISIKO GJENNOM INVESTERINGENE

Når det gjelder risiko for å medvirke til avskoging er dette risiko knyttet til all virksomhet som innebærer naturinngrep. Regnskogen er regnet som særlig verdifull på grunn av rikt bio- og arts mangfold, samt skogens størrelse, og er derfor også av betydning for verdens klima. Konverterin-

gen av verdifull regnskog til beitemark for storfe, dyrking av soya og palmeolje er derfor områder forbundet med alvorlig avskogingsrisiko. KLP har i løpet av året kartlagt avskogingsrisikoen i investeringene. Denne høyeste risikoen i porteføljen er tilknyttet selskaper involvert palmeolje og soya produksjon og /eller handel. Det er også en betydelig indirekte risiko knyttet til finanssektoren og selskaper som finansierer handels-selskapene. På neste side følger en oversikt over de selskaper i KLPs investeringer som er forbundet med høyest avskogingsrisiko. Analysen er gjort ved hjelp av data fra TraceFinance.

KLP har i løpet av de siste årene fulgt opp flere av selskapene og vil fortsette dette arbeidet og dialogen med selskaper i 2021.

-Det er krevende for selskaper å unngå medvirkning til alvorlig avskoging når relevante myndigheter hverken fører en politikk eller setter regulatoriske krav som håndheves. Da blir det krevende for selskapene. Så langt har KLP ikke fått tilbake-melding fra selskaper som er betryggende slik at risikoen for alvorlig avskoging reduseres, sier Bergan.

En gruppe av investorer i møte med brasilianske myndigheter sommeren 2020.

Regnskogen er regnet som særlig verdifull på grunn av rikt bio- og arts mangfold, samt skogens størrelse, og er derfor også av betydning for verdens klima.

Topp 5 selskaper med høyest avskogingsrisiko *palmeolje*:

- Golden Agri-Resources Ltd.
- Wilmar International Ltd.
- Kuala Lumpur Kepong Bhd.
- First Resources Ltd.
- Cargill, Inc.

Topp 5 selskaper med høyest avskogingsrisiko *soya*:

- Bunge Ltd.
- Cargill, Inc.
- Archer-Daniels-Midland Co.
- Mitsubishi Corp.
- Toyota Tsusho Corp.

Topp 5 selskaper med høyest avskogingsrisiko *storfe*:

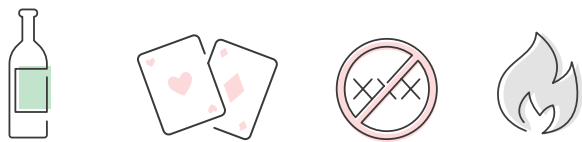
- CITIC Ltd.
- BRF SA
- Sodexo SA
- Walmart, Inc.
- Bell Food Group AG

Topp 5 finansselskaper med høyest indirekte avskogingsrisiko:

- BlackRock, Inc.
- Morgan Stanley
- T. Rowe Price Group, Inc.
- State Street Corp.
- Mitsubishi UFJ Financial Group, Inc.

Utelukkelse og inkluderinger

Retningslinjer for KLP som ansvarlig investor setter tydelige krav til forvaltning og selskapene det investeres i.

Dessverre er det slik at noen selskaper bryter med disse retningslinjene, og som en konsekvens blir utelukket fra fondenes investeringer. Under følger en kort oppsummering av utelukkelse og inkluderinger i KLP-fondene i 2020 (hele begrunnelsen kan leses på klp.no)

Utelukkelse

RISIKO FOR ALVORLIGE BRUDD PÅ MENNESKERETTIGHETER:

1. PAGE INDUSTRIES:

Page er et tekstilselskap i India, med mer enn 20 000 ansatte fordelt på 17 produksjonsanlegg på 15 ulike steder i India. Undersøkelser Etikkrådet for Statens Pensjonfond Utland (Etikkrådet) har gjort avdekket at selskapet bryter med retten til trygge og sunne arbeidsforhold og retten til å organisere seg. Selskapet har ikke bidratt med opplysninger om forholdene og kan ikke vise til tiltak for å forhindre brudd på arbeidstakerrettigheter i sin virksomhet. Selskapet er på grunn av dette utelukket for systematiske brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter.

2. FORMOSA TAFFETA CO LTD.

Formosa er en tekstilprodusent, og selskapet eier fabrikker i Taiwan, Kina og Vietnam. Formosa har rundt 10 000 ansatte. Undersøkelser av Etikkrådet avdekket ulovlig mye overtid, underbetaling av ansatte, HMS brudd, diskriminering og begrensning av organsisasjonsfrihet. Selskapet har i begrenset grad gjennomført tiltak for å forbedre forholdene. Selskapet er på grunn av dette utelukket for systematiske brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter.

MILJØDELEGGELSER:

ELSEWEDY

Elsewedy Electric er et egyptisk kraftselskap og en av to partnere i et fellesforetak som bygger en demning og et

vannkraftverk i Rufiji-elven ved Stiegler's Gorge i Tanzania. Vannkraftverket ligger i Selous Game Reserve, som står på UNESCOs liste over verdens naturarv i fare. Reservatet er også et av de største gjenværende verneområdene i Afrika, og ansett for å være usedvanlig viktig for bevaring av biologisk mangfold. Vannkraftprosjektet vil medføre omfattende og uopprettelig skade på de enestående verdiene i verdensarvområdet. Avbøtende tiltak vil i liten grad kunne endre på dette. Selskapet er utelukket fordi det foreligger en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller forårsaker alvorlig miljøskade.

UTELUKKELSE KULL OG/ELLER OLJESAND:

KLP ønsker å bidra til nødvendig omstilling. Gjennom uttrekk og utøvelse av eierskap ønsker KLP å sende et tydelig markeds-signal til produsenter, distributører og brukere av energi. I 2019 ble grensen for utelukkelse senket til 5 prosent av inntekter fra kull og oljesand, samt at det ble lagt til volumkriterie for kullutvinning og kullkraftproduksjon. I 2020 er følgende selskaper utelukket med bakgrunn i dette kriteriet:

- o Cimic Group Limited, ca 9 prosent inntekter fra kullutvinning
- o Japan Petroleum Exploration Co., Ltd, ca 11 prosent inntekter fra oljesand
- o Jardine Matheson Holdings Limited, ca 9 prosent av inntekter fra kullutvinning
- o Jardine Strategic Holdings Limited, ca 8 prosent av inntekter fra kullutvinning
- o ContourGlobal, ca 23% av inntekter fra kullkraft produksjon

ALKOLHOL OG PENGESPILL

Misbruk av alkohol og pengespill rammer sårbare grupper av befolkningen og medfører negative samfunnseffekter og kostnader. KLP ønsker at pensjonsmidler og sparepenger skal bidra til bærekraftig utvikling og positive samfunnseffekter ved å være investert i andre selskaper. KLP innførte derfor i 2019 for utelukkelse av selskaper involvert i produksjon av alkohol eller pengespill. I 2020 er følgende selskaper utelukket med bakgrunn i dette kriteriet:

ALKOHOL (% AV INNTEKTER FRA ALKOHOLPRODUKSJON):

- o MGP Ingredients Inc, ca 33%
- o BJ's Restaurants Inc., ca 6%
- o CK Life Sciences, ca 10%

PENGESPILL (% AV INNTEKTER FRA PENGESPILL):

- o Kambi Group PLC, ca 100%
- o Twin River Worldwide Holdings, Inc, ca 77%
- o Landing International Development Ltd, ca 70%
- o Universal Entertainment Corporation, ca 93%
- o La Francaise Des Jeux Sa, ca 100%
- o Draftkings, ca 100%
- o Better Collective, ca 100%
- o MGM China Holdings, ca 89,71%
- o Par Technology Corp, ca 9,99%
- o Pointsbet Holdings, ca 100%
- o Everi Holdings Inc., ca 100%
- o Sankyo Coompany Ltd., ca 91,76%
- o Aristocrat Leisure Ltd., ca 59,32%
- o Heiwa Corporation, ca 43,05%
- o Sega Sammy Holdings Inc., ca 30,58%
- o Mars Group Holdings Corporation, ca 23%
- o Konami Holdings Corp., ca 16%
- o S&T AG, ca 7%

Inkluderinger

MENNESKERETTIGHETER:

TEXWINCA HOLDINGS LTD ble utelukket fra KLP og KLP-fondene sine investeringer i 2019. Selskapet ble ekskludert på grunn av uakseptabel risiko for systematiske brudd på arbeidstakerrettigheter i to klesfabrikker heleid av selskapet Megawell, der Texwinca hadde en eierandel på 50 prosent.

Texwinca har bekreftet at selskapet Megawell ble avvirket i 2019 og at fabrikkene det var knyttet brudd til er lagt ned. På grunn av selskapet har avsluttet aktivitet ved disse fabrikkene er det ikke lenger grunnlag for å opprettholde utelukkelsen.

KORRUPSJON:

PETRÓLEO BRASILEIRO S.A. (PETROBRAS) ble utelukket fra KLP og KLP-fondene sine investeringer i 2016. Bakgrunnen for utelukkelsen var at Petrobras var involvert i en alvorlig korrupsjonssak i Brasil. Det ble avdekket at selskapets kontrakter med leverandører ble overfakturert med tre prosent av kontraktssummen på en periode på ti år. I opprullingen av saken ble det klart at det var et organisert system for bestikkelser hvor selskapets toppledere var innblandet. Siden 2016 har selskapet innført en rekke tiltak for å redusere korrupsjonsrisikoen, blant annet er samtlige i styret og toppledelsen er byttet ut, det er opprettet et egen Governance and Compliance avdeling, antikorrupsjonsopplæring er styrket og det er innført tiltak for å forhindre politisk påvirkning av selskapets virksomhet. På grunn av dette vurderer KLP at risikoen for korrupsjon er redusert og det er ikke lenger grunnlag for å opprettholde utelukkelsen.

UKONVENSJONELLE VÅPEN:

AECOM

KLP besluttet i 2018 å utelukke selskapet AECOM fra sine investeringer på grunn av selskapets produksjon av sentrale komponenter til kjernevåpen. Selskapet arbeidet med "utvikling, testing, vedlikehold og lagring" av kjernefysiske stridskoder ved flere anlegg eid av den amerikanske staten, inkludert Los Alamos National Laboratory, Lawrence Livermore National Laboratory, og Nevada National Security Site. 3. februar 2020 kunngjorde AECOM at Management Services- virksomheten var solgt. Selskapet bekreftet at at det ikke lenger har noen virksomhet ved statlige anlegg som produserer kjernevåpen, og heller ikke har noen annen virksomhet i tilknytning til kjernevåpenproduksjon. På grunn av dette vurderer KLP at det ikke lenger er grunnlag for å utelukke AECOM på grunn av kjernevåpenproduksjon.

RAYTHEON COMPANY (RAYTHEON) ble utelukket fra KLPs investeringer i desember 2005. Selskapet var knyttet til utvikling av sentrale komponenter til kjernevåpen og klasevåpen. Raytheon har også vært ekskludert av SPU på grunn av produksjon av klasevåpen siden 2005. Norges Bank opphevet imidlertid eksklusjonen i 2017 etter anbefalingen fra Etikkrådet 1. Ifølge tilrådningsen skrev Raytheon til Etikkrådet og informerte at selskapet ikke produserer eller selger klasevåpen, atomstridskoder, biologiske eller kjemiske våpen. Ettersom denne virksomheten har opphørt, har grunnlaget for eksklusjon bortfalt i henhold til tilrådningsen. KLP har heller ikke informasjon som bekrefter selskapets involvering i slik produksjon fra annet hold og besluttet derfor å inkludere selskapet i investeringene fra juni 2020.

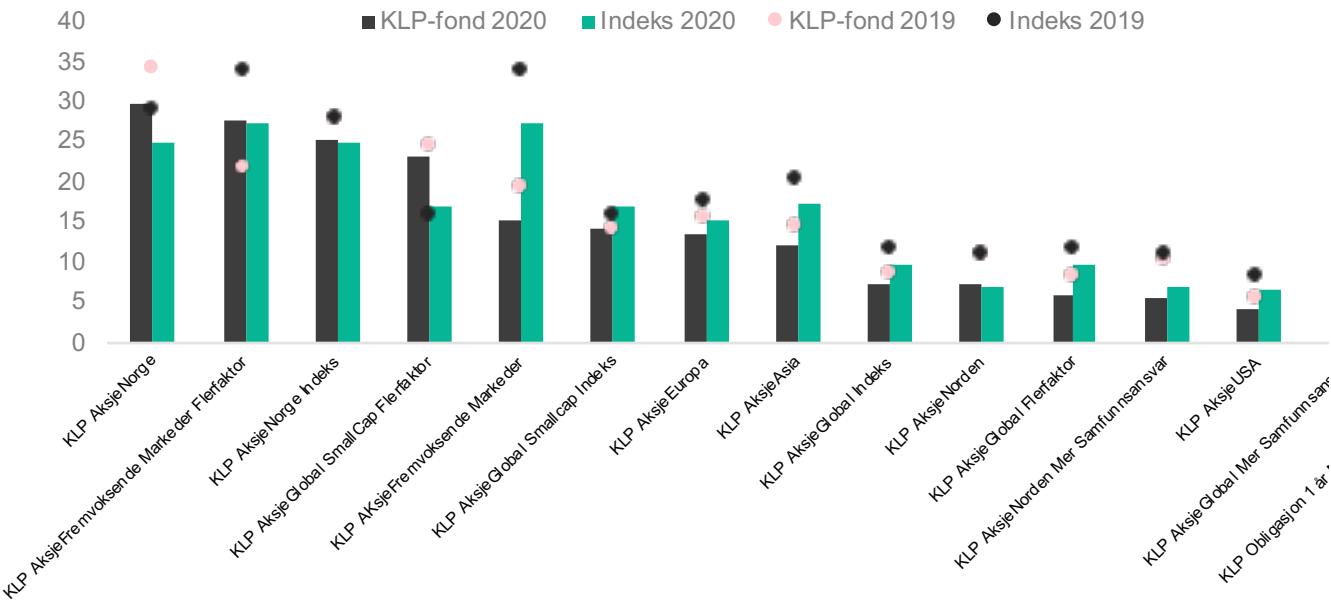
Karbonavtrykk for fond

Fondets vektete gjennomsnittelig karbonintensitet (Weighted Average Carbon Intensity (WACI)) er fondets eksponering mot investerte selskapers utslipp av klimagasser. Fondets karbonintensitet er summen av de underliggende selskapenes karbonintensitet (selskapets utslipp per krone i inntekt) justert for vekten i fondet.

KLP-fondene har vesentlig lavere utslipp enn indeksen de følger. Det skyldes at fondene utelukker alle investeringer i kull og oljesand. Effekten er størst i fremvoksende markeder og de globale porteføljene der det er flest selskaper med aktiviteter og inntekter fra kull og oljesand i indeksen. KLP Mer Samfunnsansvarfondene skiller seg positivt ut ettersom de utelukker alle investeringer i fossil energi. Les hele KLP-fondenes karbonrapport på klp.no.

Karbonavtrykk

Tonn CO2-ekvivalenter per million NOK investert justert for selskapets inntekter

Vi stemmer på generalforsamlinger

Vi bruker eierrettighetene og stemmer på generalforsamling for alle selskaper i alle fond.

Generalforsamlingen er en viktig arena for dialog mellom selskapsledelsen og aksjonærene. Som eier i flere tusen børsnoterte selskaper bruker KLP og KLP-fondene stemmeretten sin aktivt, både i Norge og i utlandet.

2020 Internasjonalt
Antall generalforsamlinger: 8052 (96%)
Antall saker: 84 131
Andel saker hvor KLP stemmer med styret: 84%

2020 Norge
Antall generalforsamlinger: 112 (97%)
Antall saker: 2014
Andel saker hvor KLP stemmer med styret: 87%

Fullstendig oversikt over hvordan KLP og KLP-fondene stemte i 2020 ligger tilgjengelige på klp.no

Våre retningslinjer er basert på internasjonale prinsipper for beste praksis innen eierstyring og selskapsledelse.

“Aksjonærforslag blir stadig oftere benyttet for å fremme selskapers samfunnsansvar. KLP støtter og stemmer oftest for slike aksjonærforslag.”

EKSEMPLER PÅ STEMMEGIVNING:

Amazon: På Amazons generalforsamling i mai 2020 ble det fremmet 12 aksjonærforslag. KLP-fondene stemte for 11 av dem. KLP-fondene stemte for at Amazon skal rapportere på lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, selskapets bruk av midler på lobbyvirksomhet og hvordan selskapet jobber for å sikre at menneskerettigheter blir fulgt i hele leverandørkjeden.

Exxon: På Exxons generalforsamling i mai 2020 ble det fremmet seks aksjonærforslag. KLP-fondene stemte for fem av dem. KLP-fondene stemte for krav om uavhengig styreleder, og at selskapet skal rapportere på sine politiske bidrag og lobbyvirksomhet.

Facebook: På Facebooks generalforsamling i mai 2020 ble det fremmet åtte aksjonærforslag. KLP-fondene stemte for alle. KLP-fondene stemte for krav om uavhengig styreleder, rapportering av politisk reklame på plattformen, rapportering på lønnsforskjeller mellom kvinner og menn og rapportering av hvordan selskapet jobber for å sikre menneskerettighetene til brukerne av plattformen.

I 2020:

- o KLP stemte for 100% av aksjonærforslagene om økt åpenhet om selskapets politiske bidrag og lobbyvirksomhet.
- o KLP-fondene stemte for 100% av aksjonærforslagene om økt åpenhet om selskapets lønnsforskjeller mellom kvinner og menn.
- o KLP-fondene stemte for 82% av aksjonærforslagene knyttet til økt åpenhet om selskapets arbeid med menneskerettigheter.
- o KLP-fondene stemte for 89% av aksjonærforslagene knyttet til økt åpenhet om selskapets arbeid med klima og miljø.

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

Besøksadresse:
Dronning Eufemias gate 10, Oslo.
Tlf: +47 23 08 09 30

KLP KAPITALFORVALTNING AS

Post boks 400 Sentrum 0103 Oslo, Norge

Spørsmål om rapporten eller KLPs arbeid
med ansvarlige investeringer kan sendes til
E-post: fond@klp.no

www.klp.no
Sentralbord: 55 54 85 00